

Strhujúci súboj dvoch veľmocí o prekonanie hraníc našej planéty a príbeh človeka, ktorému sa to podarilo.

STEPHEN WALKER

CESTA KU HVIEZDAM

STEPHEN WALKER

CESTA KU HVIEZDAM

Preložil Patrik Rolko

IKAR

Stephen Walker
BEYOND

Copyright © Stephen Walker, 2021
Translation © 2023 by Patrik Roľko
Cover design © 2023 by František Hříbal
Slovak edition © 2023 by IKAR, a.s.

Z anglického originálu Beyond
(William Collins, An imprint of HarperCollinsPublishers,
London 2021) preložil Patrik Roľko.
Redigovala Zuzana Šmatláková.
Korigovala Nikola Kubaliaková.
Obálku navrhol František Hříbal.
Technická redaktorka Helena Oleňová.
Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava roku 2023
ako svoju 2 167. publikáciu v elektronickej podobe.
Sadzba a zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.

ISBN 978-80-551-9131-7

*Dcére Kitty,
radosti a svetlu môjho života*

OBSAH

Poznámka autora. 7

PROLÓG: Pätnásť minút pred štartom. 9

PRVÉ DEJSTVO – O ŠTYRI MESIACE SKÔR

1	Pallove psy	17
2	Kto sem pustil Rusa?	26
3	Dom v lese	36
4	Inaugurácia	50
5	Hanba a hrozba	57
6	Americký tím	69
7	Sovietsky tím	83
8	Kráľ	96
9	Subjekt 65	114
10	Pekelná jazda	129

DRUHÉ DEJSTVO – ROZHODNUTIE

11	Rovnica rizika	145
12	Šliapu nám na päty	155
13	Ivan Ivanovič	166
14	Najväčšia raketová základňa na svete	175
15	Cena za pokrok	187
16	Nosiče a makety	196
17	Vojensko-priemyselná komisia	208

TRETIE DEJSTVO – POSLEDNÉ ODPOČÍTAVANIE

18	Hra s ohňom	219
19	Pre každý prípad	228
20	Kuchynský časovač	234
21	Šimpanz na grile	239
22	Vyvolený	244
23	Prvý nadhod	255
24	Vyrolovanie	261
25	Noc	268

ŠTVRTÉ DEJSTVO – ŠTART

26	Materinská láska	275
27	Kľúč k štartu	284
28	Prvých sedemnást' minút	301
29	Nasledujúcich tridsaťdva minút	311
30	Hovorí Moskva!	318
31	Nádherná svätožiara	327
32	Ba-Bum!	337
33	Gagarinovo pole	344
34	Triumf a porážka	355
35	Guľa na kopci	363
36	Čas na oslavu	372

EPILOG: Koniec hry		385

Poznámky		410
Poďakovanie		453
Bibliografia, filmografia a pôvodné rozhovory		457
Ilustrácie		478
Register		479

POZNÁMKA AUTORA

Preteky medzi svetovými supervelmocami o to, ktorá z nich vyšle prvého človeka do vesmíru, boli dramatickým súbojom plným nečakaných zvrátov, zákerných ťahov a nadovšetko pozoruhodných osobností na oboch stranách železnej opony; niet divu, že sa niektoré pasáže na nasledujúcich stranách môžu čitateľom javiť ako fikcia. Ale nie je to žiadna fikcia. Je to pravdivý príbeh jedného vzrušujúceho obdobia našich dejín. Pri jeho písaní som sa snažil dôkladne preskúmať a overiť si každý dôkaz z toho ohromného množstva zdrojov uvedených v záverečných poznámkach, aby som ho zaznamenal čo najvernejšie a najpresnejšie. Dokonca aj každá replika v dialógoch má svoj zdroj. Iste, ani ja nie som dokonalý, miestami som sa určite dopustil nejakých drobných nepresností, za čo nesiem plnú zodpovednosť, ale dúfam, že čitatelia, ktorí sa vydajú rovnakou cestou ako ja, veľakrát zistia, že realita občas predbehne aj tie najdivokejšie predstavy – rozhodne to platí o prvom veľkom kroku ľudstva za hranice našej planéty.

Vyhýbal som sa súbežnému uvádzaniu amerických dĺžkových mier a jednotiek metrického systému, aby som zachoval plynulý prúd rozprávania. Niekedy som, bohužiaľ, podľahol vysvetľovaniu, ale vo väčšine prípadov som sa držal princípu používať americké dĺžkové jednotky vždy, keď sa konkrétne udalosti odohrávajú na území USA, a metrický systém, keď ide o územie bývalého ZSSR. Uvádzať vzdialenosť medzi takým New Yorkom a mysom Canaveral v kilometroch

mi pripadá trochu divné, rovnako ako uvádzať vzdialenosť medzi Moskvou a Gžatskom v míľach.¹

Príležitostne používam slovo „Rusi“, ako sa bežne hovorilo v tých časoch na Západe, hoci v skutočnosti tým myslím „Sovietov“. Robím tak vedome, aby som v čitateľoch vzbudil určitý sentiment či náladu. Takisto som sa vedome vyhýbal častému uvádzaniu ruských patronymík, vkladal som ich do textu len zriedka ako zdôraznenie konkrétnej osoby (napríklad Jurij *Alexejevič* Gagarin). Vzhľadom na fakt, že značná časť príbehu sa odohráva v Rusku, považoval som striedme používanie patronymík za malý ústretový krok voči anglicky hovoriacim čitateľom.

¹ V slovenskom vydaní knihy uvádzame všade dĺžkové miery v metrickom systéme (Pozn. prekl.)

PROLÓG
PÄTNÁŠŤ MINÚT PRED ŠTARTOM

12. apríla 1961, 08.52

*Ludstvo nezostane pripútané k Zemi navždy,
vydá sa hľadať nové svetlo a nový priestor.
Spočiatku bude iba nesmelo skúmať hranice atmosféry
a potom si podmaní celú slnečnú sústavu.¹*

Konstantin Ciolkovskij, ruský vedec a vizionár, 1911

Ten, kto ovláda vesmír, ovláda svet.²

Senátor Lyndon B. Johnson, 1958

12. apríla 1961

5. vedecko-výskumný skúšobný polygón (NIIP-5)

Kozmodróm Ťuratam, Kazašská sovietska socialistická republika

Nový deň prichádza v kazašskej stepi rýchlo, ale široko-daleko sa sotva nájde niekto, kto by jeho príchod za úsvitu sledoval. Vďaka neznesiteľne horúcim letám a dlhým mrazivým zimám je to jedna z najredšie osídlených oblastí na planéte, zem prázdnoty a ticha. Divé kone, ťavy, jedovaté pavúky a zúrivé škorpióny ju majú celú iba pre seba.

Teda skoro celú.

Stredom tejto polopúšte kde-tu porastenej palinami a láskavcom sa ťahá železničná trať vedúca z Moskvy do Ťaškentu, dlhá skoro tritisíc kilometrov. Po dvoch dňoch cesty z hlavného mesta Sovietskeho zväzu vlak krátko zastaví na mieste nazvanom Ťuratam. Podľa legendy tu v 17. storočí objavili telo jedného z potomkov Džingischána, ktorý zahynul v boji, vznášalo sa v kalných vodách nedalekej rieky Syrdarja. Do roku 1955 tu žil iba prednosta stanice s rodinou a hŕstka kazašských nomádov kočujúcich po stepi podľa ročných období, pre ktorých bol Ťuratam posvätným miestom. Ale v roku 1961 je už všetko inak. Sovietske ministerstvo obrany v priebehu šiestich rokov zabralo oblasť s rozlohou štyrikrát väčšou ako rozloha Veľkého Londýna pre najodvážnejší, najdrahší – a najutajovanejší – projekt v dejinách ZSSR. Uprostred pústy vyrástlo mestečko Leninskij, domov inžinierov, voja-

kov, stavebných robotníkov a ich rodín. Jeho ulice lemovali nové bytové domy, administratívne budovy, školy a kasárne. Tridsať kilometrov severne od mesta sa nachádza komplex montážnych a testovacích hál popretkávaný rýchlo sa rozširujúcou sieťou dopravných komunikácií a železničných tratí. Komplex dopĺňajú vysoké stĺpy elektrického vedenia, kontrolné stanice, riadiace bunkre a štyri gigantické, nedávno postavené štartovacie rampy. Nomádov dávno vyhnali z oblasti. Práve tu, uprostred ničoho, ďaleko od dosahu špiónov, Rusi vypúšťajú kozmické rakety.

Jedna práve stojí na rampe, syčí a trblieta sa v lúčoch slnka dvíhajúceho sa nad obzor. Má kódové označenie R-7, je najväčšou raketou na svete a najutajovanejšou zbraňou ZSSR. Špiónážne lietadlo CIA sa minulý rok v máji pokúsilo odfotoграфovať jej štartovaciu rampu, ale sovietska protivzdušná obrana ho zostrelila; pilot Francis Gary Powers prežil, bol obvinený zo špiónáže a odsúdený na desať rokov v sovietskom väzení. Raketa R-7 sa týči nad stepou do výšky viac ako 38 metrov³ a je trikrát výkonnejšia než najväčšia americká riadená strela. Unesie termonukleárnu bojovú hlavicu s ničivou silou rovnajúcou sa dvestonásobku sily bomby zvrhnutej na Hirošimu⁴ cez štvrtinu obvodu planéty – z Ťuratamu až do New Yorku.

Táto raketa R-7 však nemieri na New York. Nenesie ani nukleárnu hlavicu. Bola upravená pre úplne iný účel. Presne o 9.07 moskovského času sa spustí jej päť mohutných motorov základného stupňa, a keď všetko prebehne podľa plánu, raketa sa vznesie do vesmíru. Namiesto bojovej hlavice poniesie guľovitú kapsulu, v ktorej bude sedieť – či skôr ležať – človek. Bude nízkeho vzrastu – jeho výška nepresiahne stošesťdesiatpäť centimetrov – a štíhlejšieho postavy. Sama kapsula bude mať hmotnosť približne rovnakú ako päťmegatonová balistická hlavica, ktorú nahrádza. Muž, ktorý v nej poletí, sa pripravuje na túto misiu vyše roka. A rozhodne mu nesmie chýbať odvaha. Žiadny človek pred ním nebol vo vesmíre. Nikto nevie, čo sa stane, keď sa dostane hore – ak sa tam vôbec dostane. Neprasknú mu očné bulvy? Neprestane mu v žilách cirkulovať krv? Prežije preťaženie pri štarte, ktoré je také silné, že dokáže odkrútiť mozog? Vydrží tepelný štít jeho kovovej kapsule pri opätovnom vstupe do atmosféry tisícpäťstostupňové teploty? Nevybuchne jeho raketa, tak ako niektoré z jej predchodkýň pri testovacích letoch? A nezošalie v tej

obrovskej výške, keď sa ocitne tak ďaleko od pozemského života a ľudskej existencie, ako ešte žiadny človek pred ním?

Keď Jurij Alexejevič Gagarin – dvadsaťsedemročný ženáč, otec takmer dvojročnej dcéry a mesačného bábätko, bývalý študent zlievarenstva, bývalý pilot stíhacieho letectva a verný komunista – vystúpi v oranžovom skafandri na denné svetlo a zamieri k výťahu, ktorý ho vyvezie k hlavickej rakety, nikto mimo úzkeho kruhu zasvätených nevie, na čo sa chystá. Dokonca ani jeho manželka, ktorá sa v tom čase nachádza v ich dome neďaleko Moskvy, netuší, že práve jej muža vybrali pre túto významnú úlohu ani že sa ju pokúsi splniť práve dnes.

Zvyšok sveta nemá o ničom ani potuchy.

Existencia vesmírneho programu je napriek občasným náznakom v sovietskych médiách formálne štátnym tajomstvom. Výcvik Gagarina a ďalších devätnástich kozmonautov je tajomstvom. Muž zodpovedný za celý program je pod prísnu ochranou, na cestách po Sovietskom zväze ho sprevádza agent KGB, ktorý sa od neho nehne ani na krok, pre prípad, že by sa ho agenti CIA pokúsili uniesť alebo zlikvidovať; americká spravodajská služba sa už roky márne snaží odhaliť jeho totožnosť. Všetci kameramani, ktorí v tejto chvíli natáčajú prípravu pred štartom rakety, museli podpísať sľub mlčanlivosti: ak niektorý z nich čo i len cekne o tom, čo sa tu dnes deje, bude čeliť krutým následkom zo strany nemilosrdných bezpečnostných zložiek prísneho policajného štátu. V prebiehajúcej studenej vojne si Sovietsky zväz nemohol dovoliť odhaliť svoje tromfy. Američania, naopak, nijako netaja, že už dva roky pripravujú na let do vesmíru vlastného adepta. Podľa najnovších informácií sa chystajú vypustiť kozmickú raketu s človekom na palube za necelé tri týždne. Sovieti zatiaľ v tichosti uskutočňujú historický prelom v dobývaní vesmíru.

V Amerike je stále večer 11. apríla. Milióny ľudí sledujú svojho nového mladého prezidenta Johna F. Kennedyho a jeho pôvabnú manželku Jackie, ktorí v televíznej talkshow rozprávajú o náročnej výchove svojich malých detí Caroline a Johna v Bielom dome. V newyorskej štvrti West Village sa neznámy devätnásťročný spevák Bob Dylan chystá na svoj prvý profesionálny koncert v klube Gerde's Folk City ako predskokan Johna Lee Hookera. Večerné noviny prinášajú rozsiahle reportáže z prvého dňa súdneho procesu s bývalým dôstojníkom SS Adolfom Eichmannom,

obvineným zo zločinov proti ľudskosti pre účasť na vyvraždení šiestich miliónov Židov.

A zatiaľ, tisíce míľ východne, technici pripútavajú Gagarina bezpečnostnými pásmi k sedadlu v kabíne guľovitého modulu. Krátko nato ticho zaklapne vstupný poklop. Gagarin osamie, čakanie na štart si kráti pískaním obľúbenej melódie. Operátori a inžinieri čakajúci v podzemnom bunkri vzdialenom necelých sto metrov od rakety ho zreteľne počujú v slúchadlách. V priebehu niekoľkých nasledujúcich minút sa buď stane prvým človekom v dejinách, ktorý opustil Zem a díval sa na jej majestátny tvar z vesmíru, alebo zahynie krutou smrťou. Keď uspeje, do západu slnka sa stane najslávnejším mužom na planéte, víťazom v zúrivej vojne ideológií so Spojenými štátmi a ich spojencami. Keď zlyhá, nikto sa o ňom nedozvie jediné slovo.

PRVÉ DEJSTVO

O ŠTYRI MESIACE SKÔR

DECEMBER 1960 – JANUÁR 1961

*Príde deň, keď budeme lietať medzi hviezdami
Kto nám zabráni mať také sny
Keď nás učil snívať sám Lenin?¹*

Nikolaj Grigorjevič Krivančikov, sovietsky básnik, publikované niekoľko hodín po štarte Sputnika, prvej umelej družice na svete, v októbri 1957

*Nech sa prepadnem, ak dokážem pokojne spať pri svite červeného mesiaca...
Čoskoro budú na nás hádzať bomby z vesmíru, ako keď deti hádžu
kamene na autá z diaľničných nadjazdov.²*

Senátor Lyndon B. Johnson v reakcii na let sovietskej družice Sputnik

1

PALLOVE PSY

24. decembra 1960
60 kilometrov západne od Tury
Sibír, ZSSR

Všade, kam až ľudské oko dovidelo, sa rozprestierala tajga, hustý temný sibírsky les. Smreký, brezy a jedle sa ťahali všetkými smermi ďaleko až za obzor. Vrtuľník letel nízko, dutý hukot listov rotora bol jediný zvuk, ktorý sa rozliehal inak tichou nedotknutou krajinou bez ľudí, pokrytou hrubou vrstvou snehu. Sneh bol úplne všade, aj na vrcholcoch stromov, oslepoval oči a komplikoval Arvidovi Vladimirovičovi Pallovi pátranie po objekte, ktorý tak intenzívne hľadal. Navyše ho neúprosne tlačil čas – denné svetlo v tejto oblasti Sibíri vydržalo v zime sotva štyri hodiny. Pátrací tím bol vo vzduchu už skoro polhodinu, o dve hodiny sa les pod nimi ponorí do tmy a na krajinu padne ďalšia dlhá subarktická noc. To už ale pre Palla a jeho tím môže byť neskoro.¹

Niekde tam dolu, v snehu medzi stromami na jednom z najodľahlejších miest planéty, ležal prázdny hliníkový modul guľovitého tvaru s priemerom približne dva metre a hmotnosťou dva a pol tony. A niekde v jeho blízkosti azda aj zapečatený kovový kontajner s dvoma psami. Pallo dúfal, že sú ešte nažive, aj keď si uvedomoval, že majú za sebou už dva dni v extrémne studenej sibírskej zime s teplotami až mínus štyridsať stupňov Celzia, nehovoriac o silných traumatických

udalostiach, kvôli ktorým napokon skončili v tomto vzdialenom a opustenom kúte sveta.

Pallova dobrodružná výprava sa začala pred dvoma dňami, 22. decembra, keď raketa R-7 vypustená z tajného kozmodrómu v sovietskom Kazachstane vyniesla modul do vesmíru. Vnútri modulu sa nachádzal kovový kontajner s dvoma psami. Misiu sprevádzalo také prísne utajenie, že mená oboch psov zostávajú dodnes nejasné. Podľa niektorých zdrojov išlo o Kometu a Šutku, podľa iných zase o Žuľku a Žemčužinu a sám Pallo uvádza vo svojich poznámkach mená Žuľka a Alfa. Keďže naším sprievodcom v tejto kapitole je Pallo, budeme sa držať jeho údajov. Oba psy boli túlaví kríženci, ktorých odchytili v uliciach Moskvy. Cieľom misie bolo dopraviť ich na obežnú dráhu a potom ich dostať bezpečne na Zem. Guľovitý prepravný modul, ktorému sa hovorilo *korabl-sputnik* – loď-družica alebo vesmírny koráb – pomenovali jeho konštruktéri *Vostok 1* – Východ 1. Vostok 1 bol prototyp, prvá verzia kozmickej lode, ktorá mala jedného dňa – a to už čoskoro – vyniesť do vesmíru sovietskeho súdruha, skôr ako sa tam hore dostanú Američania. Žuľka a Alfa mu pomáhali raziť cestu.

Predchádzajúce pokusné lety, s ktorými sa začalo v máji 1960, však neboli nijako povzbudzujúce. Kým Pallo nasadol 24. decembra do vrtuľníka a vybral sa hľadať svojich dvoch psov do mrazivej sibírskej divočiny, vzlietlo počas predošlých ôsmich mesiacov päť rakiet typu Vostok. Všetky okrem jednej zlyhali. Dva psy zahynuli pri druhom lete, keď raketa explodovala 28,5 sekundy po štarte. Ďalšie dva psy neprežili návrat do atmosféry pri štvrtom lete. Jediný úspech zaznamenali v auguste, keď sa sučkám Belke a Strelke spolu so štyridsiatimi myšami, dvoma potkanmi, ovocnými muškami a jedným králikom podarilo osemnásťkrát obletieť planétu a vrátiť sa živí. Tento let Vostoku – tretí v poradí – znamenal hotovú senzáciu, živé pozemské organizmy sa po prvý raz v dejinách ľudstva dostali na obežnú dráhu a vrátili sa bezpečne na Zem. Američania zatiaľ nedosiahli nič, čo by sa dalo s týmto úspechom porovnať, čo sovietske médiá, prirodzene, využili v maximálnej možnej miere. Utajovanou pravdou však bolo, že zvieratá mali v skutočnosti obrovské šťastie. Počas štvrtého obletu modulu po obežnej dráhe televízna kamera zachytila očividne vystresovanú Belku, ako sa zúfalo trhá v postroji a vracia.

Pri návrate kozmickej lode do atmosféry zlyhal hlavný navigačný systém, musel ho nahradiť záložný. Bez neho by Belku a Strelku čakala pomalá smrť v nekontrolovateľnom module, bezmocne blúdiacom v nekonečnom vesmíre.

A zatiaľ čo sa ľudia v niektorých častiach sveta chystali osláviť prvé Vianoce nového desaťročia, v Sovietskom zväze vypustili piatu raketu Vostok, tentoraz so sučkami Žuľkou a Alfou – a znova neúspešne.

Presne po 425 sekundách od štartu motor tretieho stupňa nosnej rakety R-7 predčasne zhasol. Následkom tejto chyby vesmírna loď nedoletela na obežnú dráhu. Namiesto toho sa automaticky oddelila od nosnej rakety a preletela po balistickej krivke niekoľko časových pásiem nad územím Sovietskeho zväzu. Modul s dvoma psami pripútanými v malom prepravnom kontajneri sa rútil rýchlosťou niekoľko tisíc kilometrov za hodinu priamo k zemi. To však zďaleka nebolo jediné zlyhanie, ktoré sprevádzalo piaty skúšobný let. Ďalším bola nevybuchnutá bomba umiestnená v module.

Táto bomba bola súčasťou vybavenia každého Vostoku so psami na palube, daň hlbokoj paranoje komunistického režimu, ktorý nemienil nikomu vyzrádzať svoje technologické tajomstvá, a zvlášť nie Američanom. Výbušný systém známy pod kódovým označením APO – *Avarijnyj podryv objekta*, čiže núdzová likvidácia objektu – mal za úlohu doslova zničiť „objekt“, teda Vostok, v prípade jeho vychýlenia od stanoveného kurzu pri návrate na Zem a nežiaduceho dopadu na územie cudzieho, predovšetkým kapitalistického štátu, čo sovietske vedenie považovalo za núdzový stav, aj keď psy umiestnené v kabíne modulu mali na to asi iný názor. A presne takáto situácia nastala pred tromi týždňami pri štvrtej misii Vostoku, keď porucha motora viedla k pristátiu modulu za hranicami ZSSR. V tomto prípade senzor na výbušnom zariadení včas detekoval nesprávne miesto dopadu. Dva psy – sučky Včielka a Muška – vyleteli do vzduchu spolu s celou kozmickou loďou. Oficiálna sovietska tlačová agentúra TASS vydala stručnú správu, v ktorej uviedla, že modul zhorel následkom „chybnej navigácie“ pri návrate.² O bombe na palube nepadlo nikde ani slovo.

Keď Žuľka a Alfa po výpadku motora tretieho stupňa svištali vzduchom k neznámemu miestu dopadu, zariadenie pre núdzovú

likvidáciu objektu sa z nejakého dôvodu, ktorý dodnes nie je úplne známy, neaktivoval. Bomba bola však vybavená záložným časovým spínačom nastaveným na šesťdesiat hodín, hoci bližšie podrobnosti o jeho podobe a systéme fungovania takisto zostávajú záhadou.³ Odpočítavanie sa pravdepodobne spustilo v okamihu, keď modul pristál neporušený na zemi – ak vôbec pristál v celku.

V priebehu posledných minút letu strmý zostupný oblúk balistickej dráhy nasmeroval padajúci Vostok k rieke Podkamenná Tunguzka v jednej z najťažšie dostupných oblastí Sibíri. V istom ohlade je to vskutku výstižná irónia: naposledy sem niečo spadlo z vesmíru v roku 1908, a nebolo to nič menšie než meteorit, ktorý pri výbuchu silnom ako výbuch niekoľkých atómových bômb zrovnal so zemou odhadom osemdesiat miliónov stromov. Psy v zapечатenom kontajneri medzitým zažívali príšernú jazdu, keďže sa ich malý guľovitý modul všemožne hegal pri strmhlavom prelete čoraz hustejšou atmosférou. Ale to bol iba začiatok ich desivej nočnej mory.

Vo výške sedem kilometrov nad zemou sa mal uvoľniť poklop modulu a o dve a pol sekundy nato katapultovať kontajner so psami vybavený padákmi. Podobným systémom sa jedného dňa bezpečne vráti z kozmu človek; ibaže v tomto prípade systém zlyhal. Poklop aj psy vystrelili v rovnakom okamihu, následkom toho kontajner prudko narazil do otvoru a zdeformoval ho tak, že sa cezeň už nemohol dostať von. Psy zostali uväznené v padajúcom module. Aj keď brzdiace padáky spomalili jeho dopad na zem, neboli nadimenzované na dodatočnú záťaž, akú predstavoval zakliesnený kontajner so psami. A tak Žuľka a Alfa zažili veľmi tvrdé pristátie kdesi uprostred zasneženej Sibíri. A pod labkami im tikala časovaná bomba.

Na kozmodróme v Kazachstane, rovnako ako v tajnom výpočtovom stredisku pri Moskve, nikto nechápal, čo sa deje. Vostok už niekoľko hodín nevydával žiadne signály. Rádiové údaje z tretieho stupňa rakety odhalili zlyhanie motora, ale modul ani jeho dvaja pasažieri sa neozývali. A potom oblastné radarové stanice v Moskve, Krasnodare a Taškente začali večer zachytávať slabučké signály, ktoré vysielal modul odkiaľsi zo sibírskej divočiny. Naznačovali, že sa mu akýmsi zázrakom napokon podarilo pristáť, hoci nikto netušil, v akom je stave. Nedali sa zistiť ani presné súradnice miesta, kam dopadol. Do vzduchu

okamžite vzlietlo šesť prieskumných lietadiel, ktoré mali za úlohu nájsť modul a zachrániť psy, ak zostali nažive – vzhľadom na odľahlosť oblasti a extrémne poveternostné podmienky šlo o výnimočne náročnú operáciu. Dôležitosť jej úspechu však bola nespochybniteľná. Predtým ako do vesmíru poletí prvý človek, bolo kľúčové detailne zanalyzovať každú nehodu, zistiť jej príčiny a odstrániť nedostatky. A to znamenalo nájsť Vostok, skôr než sa sám vyhodí do vzduchu.

Arvid Pallo a jeho záchranný tím čakali na leteckej základni v odľahlej Ture, vzdialenej šesťdesiat kilometrov východne od predpokladaného miesta pristátia modulu, keď sa k nim doniesla správa, že jedno z lietadiel ho našlo. Pallo zabavil civilný vrtuľník a vyrazil k modulu. Sprewádzal ho agent KGB a Anatolij Komarov, vedúci inžinier z technického inštitútu v Leningrade, ktorý navrhol palubnú bombu. Prítomnosť KGB nebola žiadnym prekvapením. Bomba – nehovoriac o celej misii – bola predmetom štátneho tajomstva, ktoré bolo nutné prísne strážiť.

Pallo, štyridsaťosemročný inžinier vysokej štíhlej postavy, sa pre túto misiu hodil dokonale. Pred vojnou pôsobil istý čas ako technik v továrni na výbušniny – čo bola určite cenná skúsenosť vzhľadom na situáciu, v akej sa ocitol –, než začal pracovať na prvom sovietskom lietadle s raketovým pohonom. Kozmická raketa mala vyspelejšiu konštrukciu poháňanú novým, ale vysoko nespoľahlivým motorom. O nespoľahlivosti vtedajších raketových motorov svedčila aj Pallova tvár – v roku 1942 bol pri tom, keď jeden explodoval v lietadle ešte na vzletovej dráhe. Pallo bežal na pomoc pilotovi uväznenému v kokpíte, pričom mu horiace raketové palivo popálilo tvár a zanechalo na nej jazvy na celý život. Ale pilot prežil.

Keď sa Pallov vrtuľník blížil k miestu, kam dopadol modul, bolo čoraz očividnejšie, že nebude môcť pristáť nikde v jeho tesnej blízkosti. Les bol príliš hustý. Nad nimi stále krúžilo prieskumné lietadlo, ktoré Vostok objavilo. Pallo prikázal pilotovi vrtuľníka, aby pristál na čistine vzdialenej zhruba osemsto metrov od modulu. Keď s Komarovom zoskočili z vrtuľníka, ocitli sa po pás v snehu. Neexistuje nijaký záznam o tom, či sa k nim pridala aj agent KGB.

Obaja muži vybavení potrebnými nástrojmi a vysielaczkou sa brodili pomedzi stromy k miestu, kde pristál modul. Po necelých šesťdesiatich

metroch zabľúdili v lese. V zasneženej krajine sa rýchlo strácali všetky viditeľné orientačné body. Mrazivý vzduch im zvieral pľúca. Pilot prieskumného lietadla krúžiaceho nad nimi im vysielaczkou oznámil, že sa vracia na základňu, pretože sa už čoskoro začne stmievať. Pallo ho prerušil a prikázal mu, aby letel priamo k Vostoku, aby im ukázal správny smer.

Brodili sa ďalej hlbokým snehom, až ho konečne našli. Ležal celý dobitý na malej čistinke uprostred lesa. Dva brzdiace padáky viseli ochabnuto na okolitých stromoch. Z otvoreného vstupu na boku kapsule trčali obhorené drôty. Interiér bol spálený vysokou teplotou počas náhleho návratu na zem. Pallo predpokladal, že kontajner so psami s vlastným padákom nájde niekde blízko modulu, ale nikde ho nevidel. Potom nazrel cez otvor do kabíny Vostoku a zistil, že psy zostali v ňom. V tej chvíli už uplynulo viac ako päťdesiat hodín zo šesťdesiatich, na ktoré bol nastavený časový spínač bomby. Ak ju nedeaktivujú včas, ešte pred súmrakom, Žuľka a Alfa čoskoro vyletia do vzduchu. Teda za predpokladu, že sú ešte nažive.

A práve v tejto chvíli – podľa Pallových vlastných memoárov – dochádza v príbehu k neskutočnému zvratu. Pallo sa náhle rozhodol, že bombu deaktivuje on sám, čo bolo z jeho strany naozaj divné rozhodnutie vzhľadom na jeho osobné skúsenosti s výbuchmi. Povedal Komarovovi, aby sa schoval za strom a nevyšiel spoza neho, kým bombu nezneškodní. Komarov, pochopiteľne, odmietol, šlo predsa o bombu, ktorú zostrojil on sám, nie Pallo. A tak tí dvaja stáli v hlbokom snehu pár krokov od obhoreného modulu uprostred sibírskej divočiny a hádali sa. Nakoniec sa dohodli, že budú losovať o to, kto pôjde k bombe. Ťahali si zápalky. Komarov vyhral. Pallo sa postavil za strom. O tom, či sa k nemu pridá aj agent KGB – ak tam vôbec bol s nimi – sa môžeme iba dohadovať.

Komarov sa dobrodíl k modulu a začal manipulovať s káblami. Pallo ho pozorne sledoval spoza stromu. Bola už skoro noc, keď Komarov bombu zneškodnil. Pallo sa vrátil k zachránenému modulu a znovu nazrel do jeho útrov. Snažil sa zahliadnuť psy cez kruhové okienka na kontajneri, ale sklá pokrývala hrubá vrstva ľadu. Niekoľkokrát zaklopal na steny. Nedočkal sa nijakej odzvy. Vtom zachrapčala vysielacška. Pilot vrtuľníka im oznamoval, že sa musia vrátiť na